การวิจัยเชิงคุณภาพเบื้องต้น

Introduction Qualitative Research

พระนิทัศน์ วงศ์วังเพิ่ม, ดร.

PhraNitat Wongwangphoem, Dr.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus

E-mail: Politice7114@gmail.com

บทคัดย่อ

กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นระเบียบวิธีที่มีความเชื่อถือได้ ซึ่งแบบรูปแบบหนึ่งในการแสวงหาความรู้ เป็นการค้นคว้าข้อเท็จจริงเพื่อนำมาตอบปัญหาที่ตั้งไว้อย่างเป็นระบบระเบียบ มีการสังเกตและตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูลมีการรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ การวิจัยเชิงคุณภาพเกิดขึ้นเพื่อสนองความต้องการของนักวิจัยที่มีจุดประสงค์หรือมุ่งศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะซึ่งจะแตกต่างกับปรากฏการณ์จากธรรมชาติ การวิจัยเชิงคุณภาพไม่ได้ปฏิเสธข้อมูลเชิงประจักษ์ และวิธีการที่วิจัยเชิงปริมาณที่นักปฏิฐานนิยมให้ความสำคัญ แต่เชื่อว่ายังมีวิธีการอื่นที่นอกเหนือจากนักปฏิฐานนิยมได้ให้ความหมายไว้ เพราะสาระสำคัญของการวิจัยเชิงคุณภาพ จะเน้นมุมมองปรากฏการณ์ให้เห็นภาพรวม เป็นการศึกษาระยะยาวแบบเจาะลึก ศึกษาปรากฏการสภาพแวดล้อมของธรรมชาติ เน้นปัจจัยหรือว่าตัวแปรด้านความรู้สึก นึกคิด เป็นสำคัญ และใช้การพรรณนาและการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Induction)

คำสำคัญ : การวิจัย ;คุณภาพ

Abstract

Qualitative research process is a methodological method that is reliable Which is one form of seeking knowledge Is the research of facts in order to answer the problems set up in a systematic way Observing and examining data sources, systematically collecting data Qualitative research occurs to meet the needs of researchers with a purpose or to study social phenomena, which are unique in nature. Qualitative research does not reject empirical data. And the quantitative methods of research that promoters value But believe that there are methods other than the fundamentalists who have defined them Because the essence of qualitative research Will focus on the phenomenal perspective to give an overview Is a long-term, in-depth study Studies appear to the natural environment. Emphasize factors or variables of consciousness is important and use descriptive and inductive analysis (Induction)

Keyword : Research; quality

1. บทนำ

การวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นรูปแบบหนึ่งในการค้นหาความรู้ ความจริงหรือสร้างทฤษฎีและข้อเท็จจริงใหม่ ๆ เป็นที่นิยมแพร่หลายจากนักวิชาการในหลายสาขาทั่วโลก โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยที่เป็นเอกลักษณ์ที่หลากหลาย ครอบคลุมรอบด้านในทุกประเด็นปัญหาของเรื่องที่วิจัย เพื่อนำข้อมูลเชิงลึกที่ได้มา นำมาวิเคราะห์ ตีความให้ความหมาย พร้อมบรรยายสรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ (พิเชษฐ์ วงศ์เกียรติ์จร, 2559)

กระบวนทัศน์ในการวิจัย เป็นระบบระเบียบที่เชื่อถือได้ ศาสตร์ของการวิจัยจึงเป็นศาสตร์ของวิธีการซึ่งเป็นสะพานเชื่อมระหว่างความรู้กับความจริง ผลลัพธ์ของการวิจัยในปัจจุบันจึงต้องแสดงให้เห็นคุณค่าที่ชัดเจน พิสูจน์ได้ และนำความรู้ที่ได้ไปเผยแพร่ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่ออธิบายความจริงในยุคโลกทันสมัย (Modernization) การวิจัยเป็นศาสตร์แห่งความรู้หรือญาณวิทยา (Epistemology) ที่สามารถเทียบเคียงเคียงคู่อธิบายความจริงหรือสถานการณ์โลก(Ontology) (วรรณดี สุทธินราก, 2559)

2. ส่วนเนื้อหา

วิจัย Research มาจากคำว่า Re+Search กล่าวคือ คำว่า RE หมายถึง ซ้ำหรือว่าทำบ่อย ๆ ส่วนคำว่า Search หมายถึง ค้น ดังนั้นคำว่า วิจัย จึงหมายถึง การค้นคว้าบ่อย ๆ ซ้ำแล้วซ้ำอีก การค้นหาความจริง ซึ่งจะได้รับความรู้จริงที่น่าเชื่อถือ มีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ถูกต้องตามระเบียบวิธีวิจัย (พิเชษฐ์ วงศ์เกียรดิ์จร, 2559) การค้นคว้าเพื่อหาข้อมูลอย่างถี่ถ้วนตามหลักวิชา (พจนานุกรม, 2552) การค้นคว้าหาความรู้อย่างมีระบบและแบบแผน เพื่อให้เกิดความก้าวหน้าทางวิชาการหรือเกิดประโยชน์ โดยอาศัยวิธีการที่ยอมรับ ของในแต่ละสาขาวิชา (จริยา เสถบุตร, 2537) นอกจากนี้แล้วยังหมายถึงการวิเคราะห์และการบันทึกสังเกต ภายใต้การควบคุมอย่างเป็นระบบและเป็นปรนัย ซึ่งอาจนำไปสู่การสร้างทฤษฎี (Best, John W, 1981) การวิจัยเป็นกระบวนการค้นคว้าหาความรู้ที่เชื่อถือได้ โดยลักษณะดังนี้ 1) มีจุดมุ่งหมายที่แน่นอนชัดเจน 2) เป็นกระบวนการที่มีระบบ 3) ดำเนินการศึกษาค้นคว้าอย่างรอบคอบไม่ลำเอียง 4) มีหลักเหตุผล และ 5) บันทึกและรายงานออกมาอย่างระมัดระวัง (บุญชม ศรีสะอาด, 2539)

ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) หมายถึง กระบวนการเพื่อค้นคว้าหาข้อมูลที่มุ่งแสวงหาความรู้ความจริงที่เชื่อถือได้ตามหลักวิชาการอย่างเป็นระบบ โดยนักวิจัยเป็นผู้แสวงหาความรู้ด้วยการสัมภาษณ์เจาะลึกและการสังเกตหรือการสนทนากลุ่ม จากลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้มีประสบการณ์รู้สึกรู้จริงครอบคลุมทุกประเด็นปัญหาในเรื่องใดเรื่องหนึ่งวิจัย (พิเชษฐ์ วงศ์เกียรติ์จร, 2559) การวิจัยเชิงคุณภาพนั้น เป็นการแสวงหาความรู้โดยอาศัยวิธีการเชิงประจักษ์หรือจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ เพื่อทำความเข้าใจระบบกระบวนการดำเนินงานขององค์กร พฤติกรรม วัฒนธรรม สภาพแวดล้อมของมนุษย์ โดยมีเป้าหมายเพื่อค้นหากฎเกณฑ์ เพื่อสร้างแนวคิดหรือสมมติฐานใหม่ๆ (จริยา เสถบุตร, 2537) เป็นการแสวงหาความรู้โดยการพิจารณาปรากฏการณ์สังคมจากสภาพแวดล้อมตามความเป็นจริงในทุกมิติ เพื่อหาความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์กับสภาพแวดล้อม โดยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ เป็นวิธีหลักในการเก็บข้อมูล และเน้นการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Induction) (สุภางค์ จันทวาณิช, 2548) การวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการวิจัยเชิงตีความ (Interpretive research) ซึ่งมีการวิวัฒนาการจากแนวคิดการวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology research) ซึ่งเริ่มขึ้นในระยะเวลาที่ใกล้เคียงกับการเกิดยุคปฏิฐานนิยม (Positivism) (Taylorand Bogdan, 1984) โดยธรรมชาติของการวิจัยเชิงคุณภาพนั้น (the nature of qualitative

research) เป็นการวิจัยที่เน้นหาความหมายมากกว่าการนับเชิงปริมาณในการเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นข้อมูลที่เป็นนามธรรม เป็นข้อมูลประเภทให้ความหมาย ความรู้สึก ความเข้าใจในลักษณะเฉพาะปรากฏการณ์ (เพชรน้อย สิงห์ช่างชัย, 2552) เป็นคำเรียกชื่อวิธีการวิจัยที่ใช้ในการค้นหาข้อมูล และการวิเคราะห์ที่ไม่สามารถแจงนับเป็นเชิงปริมาณ (QuantitativeResearch) ได้กลุ่มของการวิจัยเชิงคุณภาพนี้มีชื่อต่าง ๆ กันไปตามที่ มาของแนวคิดปรัชญาและวิธีการทำวิจัย ตลอดจนสถานที่ในการทำวิจัย (นิศา ชูโต, 2545)

การวิจัยเชิงคุณภาพ ในความหมายลักษณะของเป้าหมายและวิธีการคือ วิธีการศึกษาโดยมีเป้าหมายเพื่อหาความจริงโดยการพิจารณาปรากฏการณ์จากสภาพแวดล้อมตามความจริงในทุกมิติ เพื่อหาความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์กับสภาพแวดล้อมนั้น และความหมายวิจัยคุณภาพในลักษณะของวิธีการเก็บข้อมูลและประเภทข้อมูล คือ การวิจัยที่ใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากการสังเกตโดยเข้าไปอยู่ในชุมชนที่ศึกษา ประกอบกับการสนทนาพูดคุยและสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ (ศิริพร จิรวัฒน์กุล, 2555) เป็นการศึกษาแห่งโลกความเป็นจริง ภายใต้สถานการณ์ที่เป็นไปตามธรรมชาติ เปิดกว้างด้วยแนวการวิเคราะห์แบบอุปนัย ให้ความสำคัญแก่การทำความเข้าใจแบบองค์รวม (Holistic View) ภายในบริบทของสิ่งที่ศึกษา เพื่อทำความเข้าใจพลวัตของปรากฏการณ์ ให้ความสำคัญแก่การศึกษาเฉพาะกรณีทั้งหมดที่เป็นไปได้ (ชาย โพธิสิตา, 2549)

3. การกำหนดหัวข้อในการวิจัยเชิงคุณภาพ

คำถามวิจัยที่เหมาะสมกับวิธีการศึกษาแนวปรากฏการณ์วิทยา เพื่อเป็นกระบวนการแสวงหาคำตอบ ให้กับปัญหาที่สงสัยหรือสิ่งที่เราต้องการทราบคำตอบอย่างมีเหตุผลและแม่นตรงเชื่อถือได้ เพื่อนำใช้ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ (พิเชษฐ์ วงศ์เกียรติ์จร, 2559) และหัวข้อเรื่องที่จะวิจัยควรเป็นเรื่องที่สำคัญมีปัญหาที่ต้องการคำตอบจาการวิจัย ถ้าเป็นในส่วนสาขาทางสังคมศาสตร์ จะต้องสอดคล้องกับคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน การที่นักวิจัยจะต้องกำหนดหัวเรื่องวิจัยได้เป็นอย่างดี ควรศึกษาทิศทางและนโยบายในการพัฒนาประเทศในด้านสังคม เช่น สถานศึกษา โรงพยาบาล อาชีพและรายได้ของประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกับการวิเคราะห์ปัญหาในพื้นที่ หรือสถานที่ที่นักวิจัยปฏิบัติงานอยู่ เป็นต้น (ศิริพร จิรวัฒน์กุล, 2555)

4. การทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นับเป็นขั้นตอนสำคัญมากที่สุดบทหนึ่ง ซึ่งเป็นการดำเนินการค้นคว้าศึกษา สำรวจสภาพของเรื่องที่จะทำการการวิจัยอย่างจริงจัง เพื่อให้แน่ใจว่าเรื่องที่จะกำหนดในโครงร่างการวิจัยนั้นมีความสำคัญ ซึ่งถ้าได้มีการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชน หรือชุมชน การสำรวจสภาพดังกล่าวจะทำให้นักวิจัยเห็นภาพรวม ที่ชัดเจน ยิ่งขึ้น รวบรวมและประมวลผลงานการวิจัยที่เชื่อถือได้ ให้ครอบคลุมเนื้อหาที่ตรงประเด็นจากแหล่งข้อมูลที่ทันสมัยเป็นปัจจุบัน ที่เกี่ยวข้องโดยตรง มีเนื้อหาตรงประเด็นกับการวิจัยที่เราศึกษา เพื่อสนับสนุนประเด็นหลักและการโต้แย้ง เพื่อนำไปวิเคราะห์ทางวิชาการ ให้มีปริมาณเพียงพอตามความต้องการ

ในเรื่องของการทบทวนวรรณกรรมนั้นไม่ใช่การรวบรวมงานของนักวิจัยหรือนักวิชาการท่านอื่นมาไว้ในงานของตนเอง และไม่ใช่การนำเอางานวรรณกรรมทุกเรื่องในสาขานั้นที่ไม่เกี่ยวข้องกับหัวข้อหรือคำถามวิจัยมาใส่ไว้ในงานวิจัยของตนเอง แต่การทบทวนวรรณกรรมคือ การจัดระบบหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยผ่านการสังเคราะห์เพื่อนำไปสู่การพัฒนางานวิจัยครั้งต่อ ๆ ไป (Webster & Watson, 2002)

แหล่งข้อมูลสำหรับการทบทวนวรรณกรรมมีทั้งข้อมูลเอกสารและข้อมูลบุคคล ในปัจจุบันมีแหล่งข้อมูลเอกสาร มีอยู่มากมาย เช่น วารสารในทางวิชาการ การประชุมทางวิชาการ ห้องสมุด ตำรา สำนักงาน องค์กรภาครัฐและเอกชน วิทยานิพนธ์ สื่อสิ่งพิมพ์ หนังสือพิมพ์ อินเทอร์เน็ต ซึ่งนักวิจัยจะต้องเลือกวรรณกรรมที่เชื่อได้มาสังเคราะห์เรียบเรียงให้เห็นภาพของความรู้ที่มีอยู่ วิธีการศึกษา ส่วนแหล่งข้อมูลบุคคล หมายถึง ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ นักปราชญ์ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่นักวิจัยศึกษา

5. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ควรเริ่มต้นด้วยการบรรยายให้เห็นถึงความสำคัญถึงสภาพปัญหาในประเด็นที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเรื่องที่เราต้องการศึกษาเท่านั้น โดยการกล่าวถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากปัญหาดังกล่าวในประเด็นต่าง ๆ ถ้าหากปัญหาไม่ได้ทำการวิจัย หรือพัฒนาปรับปรุงแก้ไขแล้ว จะทำให้เกิดผลกระทบอย่างไรบ้าง

6. การตั้งวัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบที่ต้องการ หรือสามารถนำไปแก้ไขปัญหาในเรื่องทีวิจัย และควรตั้งเป็นข้อ ๆ เพื่อชัดเจนในการวิเคราะห์ และสามารถตอบคำถามได้ครอบคลุมในแต่ละมิติหรือประเด็น ส่วนใหญ่วัตถุประสงค์ไม่ว่าจะเป็นการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพมักขึ้นต้นด้วยคำว่า “เพื่อศึกษา” เพราะการกำหนดวัตถุประสงค์เป็นขั้นตอนสำคัญของการทำวิจัย

7. ขอบเขตการวิจัย

การระบุขอบเขตงานวิจัยจะช่วยให้งานวิจัยชัดเจนยิ่งขึ้น ส่วนใหญ่จะพิจารณาถึงขอบเขตในเรื่องของพื้นที่ศึกษาด้านประชากร กลุ่มตัวอย่าง ต้องระบุเป็นข้อ ๆ เพื่อให้ครอบคลุมขอบเขตศึกษาที่เราต้องการ และต้องระบุระยะเวลาในการเก็บข้อมูล

8. ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ

หมายถึง วิธีการดำเนินการเรื่องที่ศึกษานั้นจะใช้แนวทางในการศึกษาอย่างไร จึงจะครบถ้วนสมบูรณ์ตามหลักวิชาการที่ปฏิบัติกันมา ประกอบด้วยวิธีการต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ 1) กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย 2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 3) ความน่าเชื่อถือ 4) วิธีดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล 5) วิธีการจัดกระทำข้อมูล 6) การตรวจสอบข้อมูล 7) การวิเคราะห์ข้อมูล 8) การตีความข้อมูล และ 9)การนำเสนอข้อมูล

เทียนฉาย กีระนันท์ (2545) อ้างอิงมาจาก พิเชษฐ์ วงศ์เกียรติ์จร (2559) ได้กล่าวไว้ว่า วิธีดำเนินการวิจัยหรือระเบียบวิธีวิจัย เป็นการให้รายละเอียดเกี่ยวกับขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยว่าในแต่ละขั้นตอนทำอย่างไร ซึ่งประกอบด้วย 1) วิธีวิจัย 2) แหล่งข้อมูล 3)ประชากรที่ศึกษา 4) วิธีการสุ่มตัวอย่าง 5) วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล และ 5)การประมวลผลข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

9. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาตีความให้ความหมายและเสร็จอภิปรายผลของการวิจัย ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายหลังจากที่ทราบประเด็นปัญหา คำถามวิจัย วัตถุประสงค์การวิจัยและ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ สิ่งที่ต้องดำเนินการคือการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้ทั้งหมดก่อนนำมาตรวจสอบข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อหาข้อสรุปว่า ผลการวิจัยสามารถตอบโจทย์ประเด็นปัญหาสำคัญได้ตรงตามวัตถุประสงค์วิจัยที่ตั้งไว้หรือไม่

10. สรุป

การวิจัยเชิงคุณภาพ เน้นมองปรากฏการณ์ให้เห็นเป็นองค์รวมหรือภาพรวม โดยมองจากหลายมิติหลายมุม เป็นการศึกษาติดตามระยะยาวเป็นการเจาะลึก ตามบริบทสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ โดยคำนึงถึงความเป็นมนุษย์ ความรู้สึกนึกคิด ภาษา และวัฒนธรรม เป็นต้น

11. เอกสารอ้างอิง

งามพิศ สัตย์สงวน. (2558). *การวิจัยเชิงคุณภาพทางมนุษยวิทยา.* พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุภางค์ จันทวานิช. (2559). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ*. พิมพ์ครั้งที่ 23. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วรรณดี สุทธินรากร. (2559). *การวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยในกระบวนทัศน์ทางเลือก*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สยามปริทัศน์ จำกัด.

พิเชษฐ์ วงศ์เกียรติ์ขจร. (2559). *การวิจัยเชิงคุณภาพ*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ส.เอเชียเพรส.

ชาย โพธิสิตา. (2556). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.

จริยา เสถบุตร. (2537). การวิจัยเชิงคุณภาพ. ใน *สารานุกรมศึกษาศาสตร์*, (หน้า49-60). คณะศึกาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

บุญชม ศรีสะอาด. (2539). *การวิจัยเบื้องต้น.* ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

นิศา ชูโต. (2545). *การวิจัยเชิงคุณภาพ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บริษัท แม็ทสปอยท์ จำกัด.

ศิริพร จิรวัฒน์กุล. (2555). *การวิจัยเชิงคุณภาพทางการพยาบาล: ระเบียบวิธีวิจัยและกรณีศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 2. มหาวิทยาลัยขอนแก่น: สำนักบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญา.

Best, John W. (1981). *Research Education*. Prentice Hall lnc.